

Vimmerby kyrkogård

Vimmerby socken, Linköpings stift, Kalmar län

Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/
begravningsplatser i Linköpings stift 2005

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Linköpings stift, Kalmar län – en kort historik	5
Kort kyrkogårdshistorik	5
VIMMERBY KYRKOGRÅRD	6
Sockenbeskrivning	6
Miljön kring begravningsplatsen	7
Kyrkan	7
Begravningsplatsens historik	7
Beskrivning av begravningsplatsen idag	10
Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning	13
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET	28
ARKIV OCH LITTERATUR	
Bilagor:	
Kulturminneslagen	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Kalmar läns museum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2004. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att skapa ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att skapa ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144) anger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl

bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningsstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, och Östergötlands län samt läns museerna i Jönköpings och Östergötlands län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygdslitteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson och Liselotte Jumme vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Linköpings stift, Kalmar län – en kort historik

Linköpings stift bildades i början av 1100-talet och omfattade då Småland, Öland och Gotland. Ur Smålandsdelen bildades 1163 Växjö stift. Sin nuvarande omfattning erhö

Linköpings stift 1603, då södra delen av Kalmar län och Öland avskildes och bildade Kalmar stift, senare 1916 tillfört Växjö stift.

Under medeltid utgjordes Småland av ett tiotal små folkland i gränsområdet mellan västra och östra Götalands slättbygder i norr och de gammaldanska landskapen vid rikets gräns i söder. Kust- och inlandsbygder var glest befolkade och politiskt tycks området ha varit svagare knutet till det svenska riket än övriga landskap. Först i slutet av 1200-talet började området framträda i rikspolitiskt sammanhang. De tidigmedeltida kyrkorna var oftast små enkla träbyggnader utan torn. Först under senare del av medeltiden började man bygga av sten, vilket krävde helt annat kunnande och en större ekonomisk insats. I de förhållandevis fattiga smålandssocknarna fortsatte man dock traditionen att bygga i trä. De stenkyrkor som uppfördes var få och tillkom i huvudsak i de rikare bygderna. Någon större byggverksamhet förekom inte under senmedeltiden och århundradena därefter. I stort stod kyrkorna kvar orörda sånär som på nödvändiga underhållsarbeten och reparationer i samband med krig och annan skadegörelse.

En kraftigt växande befolkning och nya idéströmningar om gudstjänstrummets utformning skapade under 1700- och 1800-talen nya behov. Nu raserades, med några få undantag, flertalet av de gamla otidsenliga kyrkorna och de som blev kvar utsattes för omfattande om- och tillbyggnader. I en kunglig förordning 1776 föreskrevs att de nya byggnaderna skulle uppföras i sten, vilket också bidrog till att äldre träkyrkor dömdes ut och ersattes. Många av de nya kyrkorna ritades av tidens mest framstående arkitekter knutna till det av Kungl. Majt. inrättade Överintendentämbetet, vars uppgift var att granska förslagen till de stora, ljusa och luftiga kyrkorummen utformade enligt den nyklassicistiska tidsandan. För kyrkorna innebar 1800-talets senare del och tidigt 1900-tal en restaurerings- och ombyggnadsperiod, där nyklassicismens rena formspråk övergavs för skiftande stilimiterande ideal. Med alla medel försökte man anpassa såväl gamla som nya kyrkor till de nya idéerna – nygotik, nyrenässans och nybarock. Nya liturgiska och funktionella krav och nya smakriktningar har därefter fortsatt att förändra kyrkorummen in i vår tid.

Linköpings stift omfattar idag Östergötlands län, nordöstra delen av Jönköpings län och norra delen av Kalmar län. Kalmar läns del består av Norra och Södra Tjusts kontrakt samt Sevede-Aspelands kontrakt. Här finns omkring 35 kyrkor och 42 begravningsplatser anlagda före 1940 och skyddade enligt lagen om kulturminnen (SFS 1988:950). Av dessa är Pelarne (trä) och S:ta Gertrud i Västervik (sten), Tveta (sten/trä), och Törnsfall (tegel/sten) till ursprung bevarade medeltida kyrkor.

Kort kyrkogårdshistorik

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar. Kristendomens införande innebar bl a att bränning av kroppar förbjöds. Längre begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravingar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av sten kors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare människors gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett trä kors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet

tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravda bredvid varandra. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats och påkostad gravvård. Samtidigt blev de förmögna gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

VIMMERBY KYRKOGRÅRD

Linköpings stift

Fastighetsbeteckning: Kvarteret Vilan 1, Vimmerby socken, Vimmerby kommun, Sevede härad, Kalmar län, Småland.

Befolkningstal: 1749: 1924 inv, 1805: 2400 inv, 1855: 3877 inv, 1895: 4300 inv, 1925: 5299 inv, 1956: 7918 inv, 2003: 9619 inv.

Sockenbeskrivning

Staden Vimmerby växte fram där vägarna mellan Linköping – Kalmar och Eksjö – Västervik korsade varandra. Stångån var också historiskt sätt en viktig kommunikationsled. Vimmerby socken gränsar till Lönneberga, Hultsfred, Vena, Tuna, Frödinge och Södra Vi. Området ligger på gränsen till det småländska höglandet och är bitvis kuperat. Det finns arkeologiska fynd från både sten- och bronsålder men vanligast är fynd och lämningar från järnålder. I Vimmerby stad finns gravfältet Gästgivarhagen med omkring 300 gravar från järnåldern. Mycket talar för att Vimmerby varit en central plats under järnålder. Första gången namnet Vimmerby omnämns i det skriftliga källmaterialet är 1331, då som Wijmarbü. Stadssigillet är omnämnt 1350. Vimmerby förlorar dock sina stadsrättigheter under perioden 1532-1604. Staden har framförallt haft historisk betydelse som tings- och marknadsplats. Boskapsskötsel, jord- och skogsbruk har varit viktiga näringar för socknen. I centralorten Vimmerby har handeln varit den viktigaste näringen. Ännu idag finns en del av den gamla trähusbebyggelsen

bevarad framför allt längs Storgatan, med handelsgårdar med bostads- och affärshus mot gatan och ekonomibyggnader inne på gården. Under 1900-talet har Vimmerby blivit mer av en industristad, med bla Åbro bryggeri som en stor arbetsgivare och nyligen uppförda mjölkpulverfabriken i Arlas Foods regi. Söder om Vimmerby ligger Storebro som fick privilegier att driva ett järnbruk 1728. Verksamheten bedrivs än i dag med tillverkning av fritidsbåtar som den mest kända produkten. Vimmerby är kanske idag mest känt som Astrid Lindgrens hemstad. Tusentals turister besöker varje år kommunen och Astrid Lindgrens värld. Vimmerby kommun bildades 1971 genom att Vimmerby stad slogs samman med Sevede, Tuna, Locknevi och Södra Vi kommuner.

Miljön kring begravningsplatsen

Begravningsplatsen är belägen på en höjd i den norra delen av centrala Vimmerby, ca 400 meter nordväst om kyrkan. Väster och norr om begravningsplatsen finns industriområde. Närmast i öster finns Stångådalens gymnasium, turistbyrå och busstation. I söder breder den äldre delen av staden ut sig. Den sk Kyrkogårdsbacken leder upp till begravningsplatsens huvudingångar i söder. Kring begravningsplatsen ligger i söder Västra Tullportsgatan, i väster Lundgatan och i norr Norra Industrigatan.

Kyrkan

Vimmerby kyrka omtalas första gången i källmaterialet år 1235. Det ska ha varit en träkyrka belägen väster om dagens kyrkobyggnad. Medeltidskyrkan revs 1685 för en stenkyrka i karolinsk stil med fristående klockstapel. Under 1800-talet blev denna kyrka för trång och 1850 togs ritningar fram till en ny kyrka i nyklassicistisk stil. Ritningarna utfördes av arkitekten och byggmästaren J Jonsson i samarbete med arkitekten vid överintendentensämbete E V Langlet. Kyrkan stod klar 1859. Från den gamla kyrkan överfördes bl.a. orgeln och dopfunten. Den första större restaureringen av kyrkan genomfördes i slutet av 1800-talet under ledning av arkitekt Hugo Hammarskjöld. Kyrkan fick då bl a nya nygotiska bänkar och väggarna försågs med dekorationsmåleri. Den ursprungliga predikstolen togs bort och predikstolen från den gamla kyrkan installerades. Nästa stora restaurering utfördes på 1930-talet under ledning av arkitekt Johannes Dahl och innebar en återgång till ett mer ursprungligt uttryck i kyrkorummet. En ambition under hela 1900-talet har varit att återföra äldre kyrkliga inventarier till kyrkorummet. År 1958 placerades den gamla altaruppsatsen på södra långväggen. Under 1960- respektive 1990-talen har kyrkorummets västra del förändrats med tillkomst av läktarunderbyggnad m m. Sin nuvarande färgsättning fick kyrkan 1998.

Begravningsplatsens historik

Vimmerby kyrkogård är egentligen en begravningsplats eftersom den ligger på annan plats än kring själva kyrkan. Namnet man använder är dock Vimmerby kyrkogård och förvaltningen kallas Kyrkogårdsförvaltningen. Därför används i denna rapport begreppet kyrkogård i beskrivningen.

Kyrkogård för sockenborna fanns från medeltiden kring kyrkan som låg på nuvarande kyrkas ungefärliga plats. När det byggdes ny kyrka på 1600-talet innebar det säkerligen en hel del förändringar även för kyrkogårdens del. Kring 1600-talskyrkan fanns bogårdsmur och stigluckor. Bemedlade sockenbor kunde fram till omkring 1785 bli begravda inne i kyrkan, vanligen under en häll som utgjorde del av kyrkgolvet. Med befolkningsökningen i församlingen växte behovet av en ny kyrkogård på annan plats. Det var också en utveckling som låg i tiden efter ett kungligt beslut 1815 som sa att kyrkogårdar skulle anläggas ”utanför

stad och by". År 1816 föreslogs att en ny kyrkogård skulle förläggas till Skillingarum. Planerna förverkligades dock inte och 1921 inköptes av handlanden Kristian Beckstedt i stället den sk Lotten, ca 1 ¼ tunnland mark, på åsen norr om staden för anläggande av ny kyrkogård. Kyrkogården invigdes Kristi himmelfärdsdag 1821 under högtidliga former. År 1828 inhägnades kyrkogården med en gärdesgård och några år längre fram ska kyrkogården ha "planterats". Troligen brukades den gamla kyrkogården parallellt med den nya under en tid. När den nya kyrkan byggdes på 1850-talet innebar det dock sannolikt att den gamla kyrkogården helt omdanades till kyrkotomt. Ännu ligger dock en gravvård kvar utanför kyrkans torngång, en gjutjärnshäll över Israel Gustaf Wanberg som var lärare i församlingen. Gravvården är daterad 1891. Några andra vårdar från kyrkotomten flyttades med tiden över till den nya kyrkogården. Det gäller exempelvis två gjutjärnshällar som ligger i kvarter 8.

En sk bisättningsgrav, en typ av gravkapell, byggdes på den nya kyrkogården. Detta ersattes av en ny byggnad 1831. Den nya byggnaden bekostades av apotekare P. Bergelin mot att han fick ta ut en avgift mot utlån av byggnaden. När Bergelin gick i konkurs köpte assessor Ugarp rätten och överlät den för en mindre summa till församlingen. Huset var byggt av korsvirke och tegel. Det har inte inom ramen för detta arbete kunnat klarläggas var denna byggnad låg. Kanske var det på den plats där S:t Johannes kapell senare uppfördes.

De första kvarteren som togs i bruk var nr 5, 6, 7 och 8 som planlades som rektangulära kvarter genomkorsade och avgränsade av gångar. Redan år 1881 gjordes en omfattande utvidgning av kyrkogården genom att kvarter 1-4 i söder och 9 och 10 i norr tillkom. Även delar av kvarter 11 och 12 började tas i bruk åren efter detta. Enligt äldre ritningar utgjorde dagens kvarter 9-12 vid denna tid bara två kvarter. Sannolikt tog det ganska lång tid innan hela området var utnyttjat. De nya kvarteren planerades enligt det påbörjade mönstret, med rektangulära kvarter avgränsade av gångar. Tidens anläggningsstil, som brukar kallas klassicistisk, karaktäriseras just av regelbundenhet, raka markerade gångstråk och alléer. Längs med den norr till söder löpande huvudgången och längs kyrkogårdens yttre kant planterades lönnar. Längs med gångarna planterades även tujor som formklippes. Syftet var bl a att tydligt markera områdets struktur samt skapa lummighet och grönska. Även vid infarten till kyrkogården, längs den sk Kyrkogårdsbacken, planterades en allé av lönnar. I korsningen mellan de gamla kvarteren 5 och 6 samt de nya nr 1 och 4 förlades år 1905 det lilla gravkapellet. Kapellet uppfördes av medel som donerats av Vimmerby Sparbank.

Lite om hur kyrkogården gestaltade sig under 1800-talets andra hälft och 1900-talets början kan man föreställa sig genom att titta på kyrkogården idag. Påkostade familjegravar på grusade ytor var placerade längs med gångsystemet och troligen även i flera av kvarterens inre. Speciellt påkostade områden förlades närmast kapellet. Vårdarna varierade i utförande, men en dominans fanns för höga vårdar av svart eller grå granit. Många gravplatser var omgärdade av mer eller mindre arbetade stenramar, gjutjärns- eller smidesstaket eller låga häckar av exempelvis tuja. Det är oklart var samhällets fattiga begravdes vid denna tid. Linjegravsområden från 1800-talet och tiden kring sekelskiftet 1900 finns idag inte bevarade på kyrkogården. Sannolikt var det dock i kvarteren längst i söder, 2 och 3, som merparten av linjegravsorådens fanns. Här finns ännu en del äldre linjegravvårdar bevarade från åtminstone 1920-talet. Linjegravsområdena kan vid tiden ha varit antingen grusade eller beväxta med gräs. Många av familjegravplatserna i kvarteren 1-4 och 11-12 kom först i bruk på 1930-talet och framåt.

Redan på 1920-talet hade kyrkogården utvidgats med ytterligare en del norr och nordost om den äldre delen. Det tog dock tid innan man började använda området. Kvarter 13 togs i bruk i slutet av 1930-talet, men övriga området inte förrän på 1960-talet. År 1922 utfördes dock en ritning och beskrivning för hur det nya området skulle gestaltas. Arbetet utfördes av arkitekt Wernstedt. Till delar kom det också att följas. Förslaget berättar både om Vimmerby kyrkogård vid tiden och om hur man såg på kyrkogårdars gestaltande i allmänhet. Wernstedt föreslog att den alléplanterade vägen utefter den befintliga kyrkogårdens östra gräns skulle bibehållas som infartsväg även till det nya området och sedan fortsätta som det nya områdets huvudstråk. Alléer skulle också planteras längs det nya områdets huvudgångar så som redan tidigare var gjort på den gamla kyrkogården. Wernstedt påtalade vidare att buskplanteringar samt planteringar av häckar längs områdena för familjegravar skulle ske med särskild omsorg *"...så att en lugn och enhetlig verkan erhålles samt lämpliga utsiktspunkter och perspektiv ut mot staden och landskapet vinnes"*. Enligt förslaget skulle familjegravar mestadels placeras längs med gångsystemet och i särskilda "grupper". Vidare menade Wernstedt att det borde finnas regler för hur höga gravvårdar får vara och hur de utformas. Genom att ta en sådan hänsyn *"... torde en i alla avseenden välordnad kyrkogård kunna erhållas"*. Arkitekten fortsätter: *"Av särskild vikt är att de större fälten med ensam och barngravar erhålla en lugn prägel, varför dessa gravar böra förses med liggande eller lågt hållna minnesmärken. Vårdar av allt för olika storlek är olämpligt sammanföra inom samma kvarter"*.

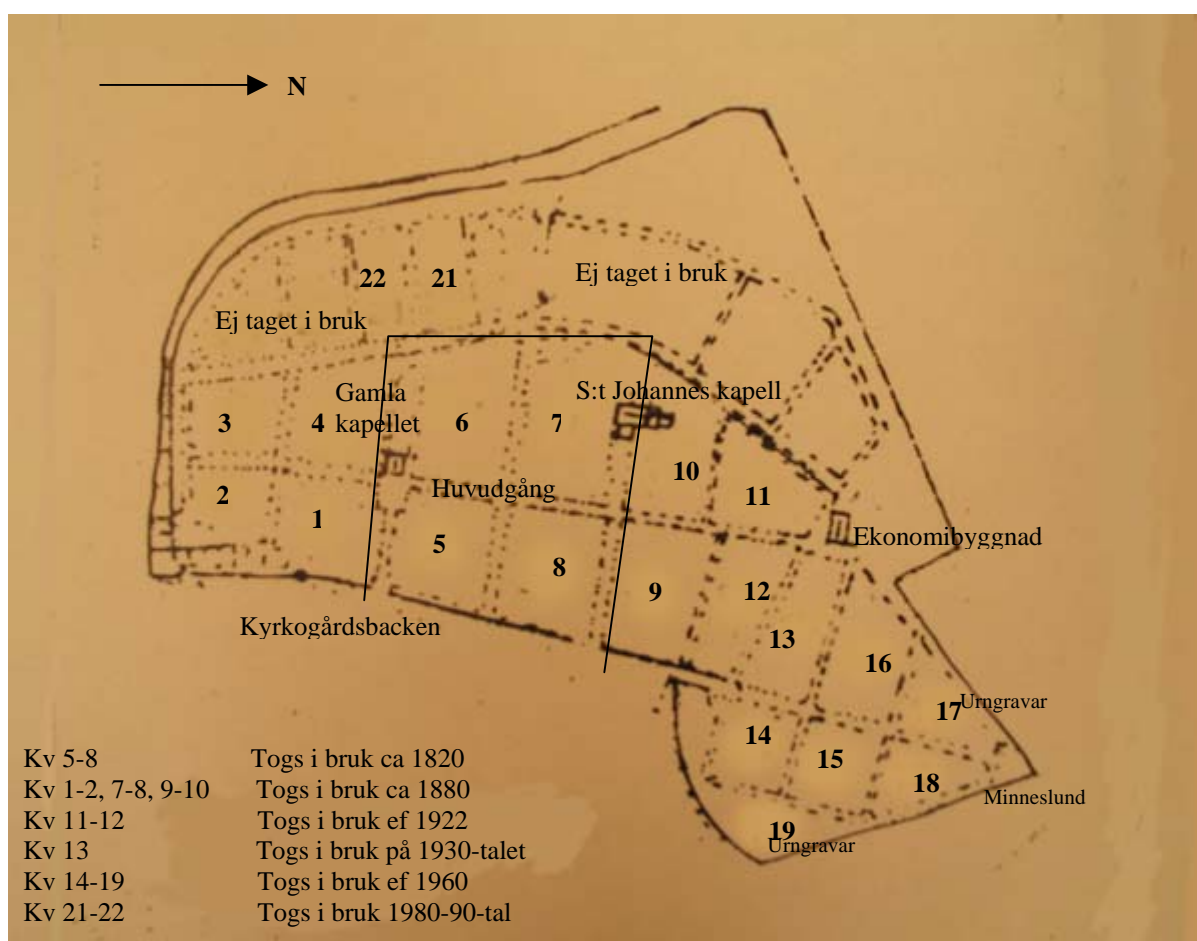
Planeringen för det nya området var alltså på god väg med det liggande förslaget, men det dröjde innan det togs i bruk. År 1931 kom ett nytt förslag till utformning av det nya området, som till viss del byggde på det tidigare. De nya ritningarna utfördes av trädgårdskonsulent Erik Palmgård, Västervik. Det verkar som en allé längs huvudgången i det nya området redan planterats vid denna tid. I Palmgårds förslag beskrevs hur flera av kvarteren skulle bli linjegravskvarter. Man kom dock aldrig att behöva så många linjegravsområden, då företeelsen som sådan avskaffades på 1950-talet. I kvarter 13 anlades dock 1938 ett linjegravsområde som sedan nyttjades länge. Palmgård framhöll i sin beskrivning att det var viktigt att med träd och häckar omgärda linjegravsområden så att de inte blev för synliga. Vid tiden var man medveten om en utveckling bort från linjegravssystemet. Det sägs i beskrivningen att många "numera är mer benägna att köpa gravplats". Därför föreslog Palmgård att alla köpegravar skulle delas upp såsom ensamgravar för att intressenter var som helst ska kunna köpa gravplats för en eller flera personer. Detta var en ny utveckling som också förklarar varför det ibland finns ensamgravar mitt i familjegravsområden. I Palmgårds handlingar angavs vidare detaljuppgifter om hur breda olika gravar skulle vara och vilka arter av vegetation han menade borde planteras. En ambition han uttryckte var att skapa ro och stämning över kyrkogårdens olika rum. På 1960-talet togs så större delen av området i bruk. Det anlades med mycket vegetation och med familjegravar i strikta rader. Enligt tidens smak var gravvårdarna enkla och rektangulära. Först togs kvarter 14 i bruk och sedan i tur och ordning 15, 16, 18 och 17.

Samtidigt fortsatte man att använda den gamla kyrkogården. Många gamla familjegravplatser fick ytterligare vårdar, andra gravplatser togs i bruk av en ny familj, omgärdningar kring gravplatser togs bort eller kom till. I stort behölls dock den äldre strukturen på kyrkogården. På 1950-talet byggdes det nya kapellet, S:t Johannes kapell, på en plats där det sedan tidigare stod ett bårhus. Kanske var bårhuset det som redan omtalades på 1830-talet. Ritningarna till det nya kapellet utfördes av Johannes Dahl, Tranås och byggnaden uppfördes av Carl Sandbergs Byggnadsaktiebolag. Det gamla bårhuset, som var uppfört av trä och hade putsade väggar både in- och utvändigt samt tak av tegel, integrerades i den nya byggnaden såsom

vapenhus. Kapellet invigdes år 1954. Hur den nya byggnaden påverkade gravplatser i området är oklart.

År 1978 inköptes från Vimmerby kommun ett stort markområde väster om den befintliga kyrkogården. Där anlades sedan en helt ny kyrkogårdsdel som utvidgades ytterligare kring år 1994. Området började tas i bruk på 1980-talet, men ännu 2005 nyttjar man bara två kvarter. Vid 1990-talets mitt anlades minneslund i den nordöstra delen av kyrkogården. Förslaget utarbetades av AB I Sandbergs Arkitektkontor.

På den äldre kyrkogårdsdelen med kvarter 1-12 har under senare decennier gräs såtts in i vissa områden och häckar planterats såsom rygghäckar. Träd längs den norr till söder löpande huvudgången har tagits ned framförallt i höjd med de allra äldsta kvarteren 5-8. Även formklippta tujor som markerat gångsystemet har under senare decennier tagits bort.

Gravkarta över Vimmerby kyrkogård. Den äldsta delen med kvarter 5-8 markerat med en ruta.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Kyrkogården är högt belägen i Vimmerby stad och har en oregelbunden form. Eftersom kyrkogården ligger på en ås varierar höjdförhållandena. Den högst belägna delen är de äldsta kvarteren medan de nyaste delarna med kvarter 20 och framåt ligger i en sänka. Från kyrkogårdens äldsta delar har besökarna en god utsikt över Vimmerby stad.

Kyrkogården nås antingen via Kyrkogårdsbacken mot öster eller via Norra industrigatan mot väster. Högst upp på kyrkogården ligger de äldsta kyrkogårdsdelarna som utgör en

rektangulär yta med två kapellbyggnader och stora, mestadels grusade områden med många stora gravplatser och gravvårdar. I nordost finns ett i det närmaste trekantigt område som tillkom på 1920-30-talen, men som togs i bruk först på 1960-talet. Här är gravplatserna anlagda i gräsmatta. I området finns många olika typer av vegetation. Nedanför den äldsta kyrkogårdsdelen, mot väster finns den yngsta kyrkogårdsdelen, med anslutning via trappor. Även här präglas området av grönska. Bara två av kvarteren är hittills i bruk.

Gamla kapellet mot norr.
(KI Vimmerby kyrkog 012)

S:t Johannes kapell mot väster.
(KI Vimmerby kyrkog 015)

Omgärdning

Mot norr: Gunnebstängsel och häggmispel i ett parti samt ädelgran och lönn i ett parti.

Mot söder: Häck av gran

Mot väster: Häck av bl a häggmispel och spirea.

Mot öster: Häck av gran samt i ett parti Gunnebstängsel med häck av häggmispel.

Ingångar

I öster: Fem ingångar längs Kyrkogårdsbacken. Den sydligaste är i form av en trappa och en enkelgrind. De övriga finns från parkeringen längre norrut. Tre av dem har grindstolpar av ljusröd till ljusgrå granit med inhuggna kors. En har grindstolpar av smide krönta av kors i en kula av smide. Pargrindarna är av två olika typer, två är utförda i tunt smide i enkla spjälor krönta av kors. Två är utförda i en kraftigare stålkonstruktion med tenar som likt en solform sprider sig över grindens mitt, med ett kors i en cirkel i mitten. Samtliga grindar är svartmålade.

I väster: En ingång med tre grindstolpar av granit lika östra sidan och en dubbelgrind och en enkelgrind i utförande överrensstämmande med de i kraftigare i öster.

Översiktlig vegetationsbeskrivning

Ingen egentlig trädkrans omger hela området, men lönnar finns i rad längs den gamla kyrkogårdens gräns mot väster och mot norr. I den trekantiga kyrkogårdsdelen i nordost finns stora ädelgranar och lönnar som en slags trädkrans. Lönnar finns också längs Kyrkogårdsbacken. Längs flera av kyrkogårdens huvudgångar finns lönnar planterade. Längs huvudgången är raden av lönnar dock bruten i ett långt stycke i mitten, vid kyrkogårdens allra äldsta del. En allé av väl tuktade lönnar finns också längs huvudgången i det trekantiga området.

Kyrkogården omges av häckar av gran, häggmispel och i väster blandade sorter med bl a spirea. På den nyaste kyrkogårdsdelen finns en vegetation av stor variation i olika kombinationer i häckar och buskage.

Som rygghäckar och som omgärdning kring enskilda gravplatser fungerar häckar av thuja, buxbom, liguster, måbär, spirea och häckoxbär.

Se vidare i de enskilda kvartersbeskrivningarna.

Kyrkogårdsingången i höjd med S:t Johannes kapell.
(KI Vimmerby kyrkog 024)

Kyrkogårdsingången mot området i nordost.
(KI Vimmerby kyrkog 025)

Gångsystem

På den gamla kyrkogårdsdelen är huvudgången i norr-söder löpande riktning asfalterad. Även övriga större gångar i öst-väst löpande riktning är asfalterade. Övriga gångar är belagda med grus. På den trekantiga kyrkogårdsdelen i nordost är de två huvudgångarna asfalterade. Inga grusgångar finns. Förhållandena är likadana på den nya kyrkogårdsdelen i väster.

Gravvårdstyper

På kyrkogården finns blandade gravvårdstyper från hela 1900-talet samt ett relativt stort antal bevarade vårdar från 1800-talet. Grå, svart och röd granit dominerar som material, men även andra material förekommer. Utformningen av gravstenar följer gängse stilhistoriska mönster. Många av vårdarna, fördelat över en lång tidsperiod, har klassicerande drag i form av inhuggna urnor, lagerkransar, pilastrar och en form som efterliknar en tempelportik – alltså gaveln på ett antikt tempel. Huggna kolonner integrerade i gravvårdarna förekommer också i flera fall. Några av de riktigt stora vårdarna har toppigt eller vinkelställt krön och brukar kallas obelisker eller bautastenar. Från 1900-talets mitt och framåt är vårdarna ofta rektangulära och enkla i modellen. Motiv som blir vanliga från 1970-talet och framåt är blommor, träd, fåglar och solar. Sandsten och marmor, i flera fall i kombination, förekommer i några äldre gravvårdar, då gärna tillsammans med kors eller vegetativ ornamentik. Gjutjärnsvårdar finns i några exempel i form av kors och i två fall av hällar. Ett smideskors från 1900-talet finns också, liksom ett par äldre träkors.

I kvarteren 1-10 är stora områden helt och hållet belagda med grus och vissa gravplatser omgärdade av stenramar, smides- eller gjutjärnsstaket, pollare med kedja eller häckar. Andra platser har bara gruset uppkrattat som en liten "bädd". Stora områden finns också som är besådda med gräs.

På ett stort antal gravvårdar, framförallt på den äldre delen av kyrkogården anges den dödes yrkestitel. Även ort-/by- eller gårdsnamn anges på ett mycket stort antal vårdar.

Minneslund

Minneslundan är insprängd mellan kvarter 19 och 15 på den trekantiga kyrkogårdsdelen. Platsen omges av stora ädelgranar. Markytan är lagd med sk byasten. Mitt i området finns en stor natursten och ett träkors. Stenen bär inskriptionen ”Jesus sade: Jag är uppståndelsen och livet. Den som tror på mig skall leva om han än dör”. Framför stenen finns en liten fontän. Där finns också en yta för placering av blommor o dyl.

Byggnader

Gamla kapellet, uppfört 1905, är beläget där kvarteren 5, 6, 7 och 8 möts. Den lilla byggnaden är uppförd i historiserande stil med vitputsade fasader, rundbågiga muröppningar och ett brant sadeltak belagt med svartmålad plåt. Kring ingången i öster finns ett språkband med bibelhänvisningen Rom 6:23 samt ornamentik i form av kastanjeblad och kastanjefruktur. Kapellet brukas sedan länge som förråd. Invändigt finns dock rester av bemålning med draperimålning med rosetter i grått och ett svart-vitt rutigt golv i keramiskt material.

S:t Johannes kapell uppfördes vid 1950-talet mitt efter ritningar av Johannes Dahl, Tranås. På platsen fanns tidigare ett bårhus som integrerades med nybygget och fick bilda dess vapenhus i öster. Kapellet anlades med källare för förråd, verkstad, personallokal, bisättning, kistförvaring m m. I markplan byggdes intill det gamla bårhuset utrymme för kapprum, expedition och samlingssal. Samlingssalen har kalkstensgolv och ljusgula putsade väggar samt fernissat trätak. I den kantiga kordelen finns hiss för att föra kistan till och från källaren. Som altartavla finns ett motiv i form av en blomsteräng utförd av konstnärinnan Monika Löfsved Pettersson, Västervik. I den bakre delen av kyrkorummet finns en läktare med orgelfasad från 1955 och orgelverk som byggdes nytt 1994 av Sune Fondell, Ålems orgelverkstad. Exteriört har kapellet putsade väggar avfärgade i vitt och sadeltak lagt med enkupigt tegel.

Vaktmästeri och kyrkogårdsförvaltningens expedition finns i en byggnad i kyrkogårdens nordvästra del, vid kvarter 11. Byggnaden är vitputsad och har sadeltak lagt med betongtegel. I byggnadens ena kortsida finns infart till garage.

Övrigt

Kyrkogårdspersonal och kyrkorådet har gemensamt, under senare år, ”K-märkt” utvalda gravvårdar på kyrkogården. Platserna är märkta med ett K på gravkartan. Flest finns i kvarteren 5-8 som också utgör kyrkogårdens äldsta del. De K-märkta gravvårdarna var vid inventeringstillfället omkring ett 40-tal.

I ett område väster om vaktmästeri och kyrkogårdsförvaltningens expedition finns komposter och andra ytor som används för skötseln av kyrkogården. På en plats står en ansenlig mängd gravvårdar och stenramar som tidigare stått på kyrkogården.

I kvarter 11, i närheten av Astrid Lindgrens gravplats, finns en brevlåda där de som vill kan lämna brev till ”Astrid”. Många turister besöker också Vimmerby kyrkogård för att just besöka Astrid Lindgrens gravplats.

Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning

Kvarter 5, 6, 7 och 8

Allmän karaktär

Kvarter 5, 6, 7 och 8 utgör kyrkogårdens äldsta del och rymmer familjegravplatser från 1800-talets mitt och framåt. De fyra rektangulära kvarteren är uppdelade av två gångar som korsar varandra i en rät vinkel. I den södra änden av området ligger det gamla kapellet som byggdes 1905. Karaktäristiskt för området är de många grusgravarna och mängden påkostade och stora gravmonument. Många gravplatser omgärdas av stenramar, järnstaket eller låga häckar. Rygghäck förekommer endast i en rad i kvarter 7. Gravplatserna varierar mycket i storlek. Längs mittgången som går i nord-sydlig riktning finns här ingen trädrad, så som är faller i kyrkogårdens södra och norra del. En enda lönn står kvar i höjd med kvarter 5 och 6. Däremot finns en rad stora lönnar längs gång och väg som finns väster om området. Kvarter 6 ligger i en liten sluttning, vilket gjort att området lätt terrasserats.

Vy över kvarter 7 mot nordväst. Här syns mångfalden av olika gravvårdstyper. Det nya kapellet finns i bakgrunden. (KI Vimmerby 096)

Uppbyggnaden av kvarteren liknar varandra. Varje kvarter omgärdas av gångar, av asfalt eller grus. Inom respektive kvarter finns sedan flera grusgångar. Längs de omgärdande gångarna ligger gravplatser med gravvårdar mestadels vända mot gången. Detta skapar liksom en ram kring områdets inre gravplatser, men ordningen är inte speciellt strikt utan gravvårdar bredvid varandra kan vara vända åt olika håll. Till viss del märks en skillnad mellan de yttre gravplatserna och de inre i varje kvarter, på så vis att kvarterens inre rymmer många mindre och ofta liggande vårdar. Längs kvarterens ytterkanter är emellertid vårdarna gärna påkostade, stora och omgärdade på olika vis. Vissa gravplatser är mycket stora och rymmer flera gravvårdar. En del gravplatser får på så vis en nästan monumental prägel. De allra mest utmärkande kvarteren när det gäller ovanliga och påkostade vårdar är kvarter 6 och 7. I kvarter 8 är många av gravplatserna små.

Till kvarter 6 hör förutom det nämnda området också en slänt i väster ner mot kvarter 20. I slänten finns urngravplatser som tagits i bruk under 1990-talet.

Häckmaterialet i området består av tuja, gullregn, måbär eller buxbom. Många gravplatser är dekorerade med formklippta tujor, idegranar eller buxbom. Även rhododendron, sockertoppsgranar och ormbunkar förekommer. I kvarter 7 finns två hängbjörkar.

Gravvårdstyper

I kvarteren finns en stor variation när det gäller gravvårdstyper, många mycket påkostade och ovanliga. I blickfånget hamnar gärna riktigt höga vårdar av grå eller svart granit som är formade som obelisker, eller höga vårdar med vinkelställda eller asymmetriska krön. Många av de stora vårdarna är också mycket kraftiga och har rustik yta. Några vårdar är i formen av kors eller är låga och riktigt breda. Ovanliga material märker också ut sig såsom kors av gjutjärn (8st), hällar av samma material (2 st), ett antal vårdar av sandsten och/eller marmor samt någon av kalksten. Av dessa senare är flera mycket fina hantverksmässigt utförda arbeten, såsom en stubbe av sandsten med en uppslagen bok av marmor eller en vård av sandsten med huggen murgrönsdekoration och kors av marmor. En av de riktigt höga vårdarna har ett porträtt av den döde utförd i brons, monterad på stenen. Många av vårdarna i området är också mer modesta till storlek och utformning. En vanlig form är en rektangulär sten med vinkelställt krön. Många av denna typ är från 1930-talet och framåt. Sammanlagt finns i de fyra kvarteren omkring ett 50-tal vårdar från 1800-talet, främst från seklets mitt och senare del. Den äldsta vårdan från 1829, är enligt uppgift flyttad från den gamla kyrkogården kring kyrkan. Gravvårdarna i området är i övrigt från samtliga decennier av 1900-talet. Många gravplatser har brukats av samma familj under lång tid vilket resulterat i flera gravvårdar från olika tider.

Kvarter 5 mot sydväst. Stora, omgärdade, grusade gravplatser med varierande vårdar. (KI Vimmerby 068)

Kvarter 5 mot nordost. Här har gräs såtts in i på flera gamla gravplatser längs gången. Notera de olika typerna av vårdar. I bildens mitt syns en vård av sandsten och marmor. (KI Vimmerby kyrkog 070)

Kvarter 5, en av de mer anmärkningsvärda vårdarna. Stubben är av sandsten och bär ekbladsornamentik, boken är av vit marmor. Vården tillhör Carl Lundqvist d. 1873. (KI Vimmerby kyrkog. 075)

Kvarter 6 mot nordväst med stora gravplatser och fonden av träd i bakgrunden. (KI Vimmerby kyrkog 079)

Kvarter 6 med en av de riktigt stora gravplatserna. Här syns några vårdar från 1890-talet samt 1910- och 20-talet. (KI Vimmerby kyrkog 088)

Kvarter 6, här med två gravplatser omgärdade av stenram. Vårdarna bär klassicerande drag och är daterade till 1930 respektive 1940-tal. Den högra vården är rest över Sadelmakaremästaren Oscar Johansson. (KI Vimmerby 093)

Kvarter 7 mot sydväst med ett påkostad gravplats i förgrunden med smidesstaket, obelisk och gutjärnskors. (KI Vimmerby kyrkog 097)

Kvarter 7 mot sydväst. Här syns familjen Hammar-skjölde gravplats i bildens mitt, med bl a en kalkstensvård från 1860-talet. (KI Vimmerby kyrkog 103)

Kvarter 7 med den mycket breda vårdan över direktören för Gullringshus, Anskarius Svensson d 1943. (KI Vimmerby kyrkog 107)

Vy över kvarter 8 mot nordost med olika typer av vårdar. (KI Vimmerby kyrkog 112)

Kyrkogårdens äldsta gravvård finns i kvarter 8, en ekbladsornerad gjutjärnsvård från 1829, hittflyttad från den gamla kyrkogården. (KI Vimmerby kyrkog 117)

Vy över kvarter 8 mot väster med ett gräsinsått parti i förgrunden. (KI Vimmerby kyrkog 124)

På många av gravvårdarna anges den avlidnes yrkestitel vilket också berättar mycket om hur kvarteret brukats. Här finns mycket få lantbrukare och hemmansägare men desto fler titlar från andra verksamhetsfält som mer hör staden och de högre sociala skikten till. Några exempel på titlar är borgmästare, skorstensfejaremästare, stationsinspektör, magister, riksdagsman, stadssjuksköterska, rådman, stadsläkare, hovrättsnotarie, major, urfabrikör och häradshövding. Gårds-/by- eller ortnamn anges på relativt få vårdar.

Som exempel på intressanta gravvårdar kan här bara nämnas några få. I kvarter 7 finns familjen Hammarskjölds gravplats med en kalkstensvård från 1865 över "Konungens troman Översten och Riddaren H. Arvid Hammarskjöld" och en skjöldformad svart granitvård över Majoren C J Hammarskjöld d. 1896. Platsen omgärdas av pollare och kätting. I samma kvarter finns en ca 2 meter bred gravvård av svart granit över direktören över det framgångsrika Vimmerbyföretaget Gullringshus, Anskarius Svensson d 1943. Riktigt breda vårdar blev vanliga från omkring 1940 då det kom bestämmelser om begränsningar av gravvårdarnas höjd. Familjen Halldéns gravplats i samma kvarter är stor och rymmer ett

flertal mycket fina vårdar i form av stenkors i olika bergarter. I kvarter 8 finns ett gjutjärnskors över de ”Späda bröderna Johan Magnus och Achates Phalen døde 1860”. Korset med den gripande inskriptionen ska ha inspirerat Astrid Lindgren till skrivandet av boken Bröderna Lejonhjärta. I kvarter 8 finns också kyrkogårdens äldsta vård, en gjutjärnshäll med ekbladsornamentik över Maria Christina, Provinsiälläkaren Doctor Anströms maka d 1829. En vård av samma typ över maken ligger bredvid och är daterad 1854. Båda dessa vårdar är dock flyttade hit från den gamla kyrkogården.

Kulturhistorisk bedömning

Området som skapas av kvarteren 5, 6, 7 och 8 utgör kyrkogårdens äldsta del. Här har begravningar skett sedan 1820-talet. Enstaka vårdar från 1800-talets mitt visar att samtliga kvarter vid denna tid rymde familjegravar. Kanske var linjegravar i något område grupperade i speciella rader i kvarteren. I området finns en stor mängd mycket påkostade gravvårdar och många gravplatser av nästan monumental art. Variationsrikedomen är stor både i former och material, vilket i sig är intressant och ger området en speciell karaktär. Området rymmer ovanligt många äldre och hantverksmässigt tillverkade gravvårdar. Samtliga vårdar från 1800-talets mitt eller tidigare bör föras in på församlingens inventarieförteckning. Detta gäller även samtliga gjutjärnsvårdar och gravplatsanordningar av gjutjärn eller smide, såsom exempelvis staket. För att områdets ålderdomliga karaktär ska bevaras krävs att grusade områden och gravplatser även fortsättningsvis behålls grusade och att omgärdningar av stenramar, häckar och staket bibehålls.

Området har brukats av samhällets övre skikt under lång tid vilket gör att många av Vimmerby stads och sockens framgångsrika familjer har sina familjegravplatser här. I många av de enstaka gravvårdarna och i hela gravplatser finns höga lokal- och personhistoriska värden att tillvarata. Kunskap om detta finns bland Vimmerbybor t ex i hembygdsföreningar och liknande. Typen av vegetation i området bör begränsas till det fåtalet sorter som finns där nu. Fonden av träd väster om kvarter 6 och 7 och öster om kvarter 5 och 8 är viktiga omramning av området. Markeringen av områdets struktur är idag mindre stark än den varit tidigare då buskar och träd längs huvudgångarna i senare tid försvunnit.

I området finns ett stort antal gravplatser som redan K-märkts av kyrkogårdsförvaltningen i ett ambitiöst och lovvärt initiativ.

Kvarter 1, 2, 3 och 4

Allmän karaktär

Kvarter 1-4 utgörs av ett rektangulärt område i kyrkogårdens sydligaste del. Området lades till kyrkogårdens yta i slutet av 1800-talet men började användas efter hand under 1910-30-talen. Här finns både familjegravplatser/köpegravplatser och områden för linjegravar. De fyra rektangulära kvarteren är uppdelade av två gångar som korsar varandra i en rät vinkel. En gång finns också väster om området. Ett par av gångarna, huvudgången i nord-sydlig riktning och gången fram till kapellet är asfalterade, övriga grusade. Längs gångarna finns i större delen av området lönnar planterade som skapar lummighet och skugga, framförallt i väster. I den norra delen av området ligger det gamla kapellet som byggdes 1905. Kvarter 3 och 4 ligger i en sluttning. Karaktären i området är blandad då kvarteren är uppbyggda på lite olika sätt.

I kvarter 1, 2 och 3 ligger lite större familjegravplatser, ofta grusade och omgärdade av stenramar eller låga häckar, som en yttre ram längs de gångar som omger kvarteret. I den

södra delen av kvarter 2 och 3 och i den västra delen av kvarter 3 och 4 ligger familjgravarna i dubbla rader så att de finns på båda sidor av gången. I kvarterens inre finns i kvarter 1 ryggställda rader av vårdar mot en mellanliggande rygghäck av tuja. I kvarter 2 och 3 finns samma struktur, men rygghäckarna är här borttagna. De inre områdena är insådda med gräs. De mest påkostade gravvårdarna finns längs med huvudgångarna. I kvarter 2 finns i mittpartiet rester av ett linjegravssystem från 1920-talet och i kvarter 3 ett bitvis sammanhållet linjegravssystem från 1930-talets mitt och fram till tidigt 50-tal.

Kvarter 4 har på sätt och vis en liknande struktur med stora grusade gravplatser längs de omgivande gångarna, dock ej i norr mot kapellet. Gravplatserna och vårdarna är här extra påkostade. På ett par platser finns smidesstaket. Det inre området har ryggställda rader av vårdar mot rygghäck av tuja. Här är dock gravplatserna familjegravar och större än i övriga kvarter. Även de inre gravplatserna är till största delen grusade och omgärdade av stenramar, medan gångytorna mellan raderna är besådda med gräs. Till kvarter 4 hör också ett område väster om gamla kapellet. Här finns en helt separat yta för linjegravar från 1950-60-talen.

Häckmaterialet i området består av tuja, måbär och buxbom. Mot områdets östra, södra och västra utkanter finns den granhäck som omgärdar kyrkogården. Denna fungerar här som rygghäck för de yttersta gravraderna. Några få gravplatser är dekorerade med formklippta tujor. Även annan vegetation förekommer, dock i liten omfattning, exempelvis sockertoppsgranar.

Kvarter 1 mot öster. Här syns strukturen med grusade gravplatser längs gången och en inre del med lägre vårdar i gräs, i partier mot rygghäck av tuja, (KI Vimmerby kyrkog 036) struktur

Kvarter 2 mot sydväst. Strukturen är även här tydlig med grusade större gravplatser längs gången och rader av vårdar i gräs i mitten. (KI Vimmerby kyrkog 042)

Gravvårdstyper

I kvarteret finns blandade gravvårdstyper från 1910-talet och framåt med tonvikt på 1930-50-tal men också med många vårdar från senare decennier. De allra flesta vårdarna är av grå, svart eller röd granit. En liggande vård av kalksten finns också, liksom ett träkors (i linjegravsområdet kv 4), ett par naturstenar och ett kors av plåt. Stenramarna kring gravplatserna är vanligen enkla, men i några fall mer arbetade, med höga socklar, stenkulor och trappsteg. En gravplats har omgärdning av med bruk murad fältsten och två av smidesstaket.

Stora och höga gravvårdar finns framförallt längs gångarna i hela området medan kvarterens inre ytor överlag har en lägre profil. Olika former förekommer såsom höga gravvårdar av svart, polerad granit med vinkelställt krön, vårdar med asymmetrisk eller rundad topp och

grovhuggen yta, obeliskformer m m. En vård som utmärker sig har en kraftig pelarliknande form, är av svart granit med polerat björklövsmotiv och året 1918. Det är också en av de äldsta vårdarna i området. Den absoluta majoriteten av vårdar i området är dock lägre och bär tydligt klassicerande drag. Det är en typ av vårdar som varit vanliga från 1930-talet och framåt. Andra är bara enkelt rektangulära. Många vårdar är placerade liggande. Ett par stenkors finns också. En gravplats i kvarter 2 har en originell samling vårdar med två naturstenar med inskriptionsplatta av koppar och ett plåtkors. Linjegravvårdarna är vanligen något mindre än övriga gravstenar och ofta, speciellt i de äldre delarna, av svart granit.

På många av gravvårdarna, framförallt längs gångarna och i kvarter 4 anges den avlidnes yrkestitel. Här finns uppgifter om många funktioner som funnits i Vimmerby socken. Exempel på titlar är häradsskrivare, typograf, källarmästare, köpman, droskbilägare, överläkare, stadsfiskal, stadsvaktmästare och kronojägare. Gårds-/by- eller ortnamn anges på relativt många vårdar.

Kvarter 3 med en familjegravplats i förgrunden och rader av vårdar i bakgrunden. Här finns rester av linjegravssystem från 1930-50-talen, vilket bl a kännetecknas av de små vårdarna av svart granit. (KI Vimmerby kyrkog 056)

Kvarter 4 mot norr med det gamla kapellet i bakgrunden. Tydligast syns här en familjegravvård med klassicerande drag. Notera även de stora trädens rumsskapande verkan. (KI Vimmerby kyrkog 062)

Kulturhistorisk bedömning

Området med kvarteren 1, 2, 3 och 4 tillhör en yta som anlades i slutet av 1800-talet och successivt togs i bruk från 1910-talet och framåt. Detta var efter det att det numera kallade gamla kapellet hade uppförts och området påverkades av kapellets placering. Nära kapellet och längs huvudgångarna förlades familjegravplatser som grusades och omgärdades samt försågs med en påkostade gravvårdar. Sannolikt rymde kvarteren 1 och 4 endast familjegravar medan linjegravar förlades till de inre delarna av kvarter 2 och 3. Här begravdes de mindre bemedlade på rad med små, enkla vårdar som stod i grus eller gräs. Kontrasten mellan de påkostade familjegravarna längs gångarna och de inre ytornas enklare karaktär är kulturhistoriskt intressant och något att värna om i framtiden. Här finns socialhistoriska värden att tillvarata. En del av ett linjegravsområde, lämpligen i kvarter 3 eller 4 bör långsiktigt bevaras som en illustration över en tidigare mycket vanlig gravform. Kvarter 4 har i sitt familjegravsområde en väl sammanhållen karaktär med klassicerande vårdar från 1930-talet och framåt. Här är det önskvärt att nya vårdar anpassas i material och utförande de vårdar som finns där nu.

För att hela områdets karaktär ska bevaras krävs att grusade områden och gravplatser även fortsättningsvis behålls grusade och att omgärdningar av stenramar, häckar och staket

bibehålls. Speciellt viktiga är också de gamla träden som ramar in främst de västra delarna av området och skapar nästan som ett tak av trädkronor.

Området har brukats för gravplatser för sockenbor från varierande sociala skikt. Person- och lokalhistoriska värden finns i många av gravvårdarna.

Kvarter 9, 10, 11 och 12

Allmän karaktär

Kvarter 9-12 utgörs av ett nästan rektangulärt område i kyrkogårdens norra del. Området lades till kyrkogårdens yta i slutet av 1800-talet och togs successivt i bruk från 1890-talet och framåt. Sannolikt har hela området brukats för köpegravar. Grusgravar är utmärkande för området, men gräs har såtts in i delar av kvarterens inre. Kvarteren har brukats kontinuerligt vilket gjort att vårdarna är av varierande åldrar och utförande. De fyra kvarteren är uppdelade av två gångar som korsar varandra i en rät vinkel. En gång finns också väster om området. Huvudgången i nord-sydlig riktning, gången fram till kapellet och den nordligaste gången är asfalterade, övriga grusade. Väster om området är lönnar planterade längs ytterligare en asfalterad gång. Norr om området finns en tät allé av lönnar. Några få lönnar finns också längs den östra kanten av kvarter 11 samt någon formklippt tuja. I den sydvästra delen av området ligger det nya kapellet som byggdes på 1950-talet. Ekonomibyggnaden med kyrkogårdsförvaltningens expedition ligger norr om kvarter 11.

Huvudgången mellan kvarter 11 och 12. Notera grusgravarna med stenramar som följer längs med hela gången samt lönnarna. (KI Vimmerby kyrkogård 173)

I samtliga kvarter finns längs gångarna mestadels grusade gravplatser omgivna av stenramar eller annan omgärdning. Det är tydligt att gravvårdarna längs gångarna, framförallt den fram till kapellet, är extra påkostade och gravplatserna stora. Här finns också många äldre vårdar bevarade. Även inne i kvarteren är grusgravar dominerande även om gräs har såtts in i vissa partier. Vårdarna är mestadels mer modesta i utförande och yngre, merparten från tiden kring

1900-talets mitt och framåt. I kvarterens yttre finns stor variation mellan storlek på gravplatser och även på vårdarna och hur de är vända. Karaktären är betydligt mer strikt ordnad i kvarterens inre och vårdar och gravplatser mer lika varandra i storlek och utförande. I kvarter 9 finns i en rad tujahäck som rygghäck med gravplatser som också omgärdas av tujahäckar. I kvarter 10 finns flera rader med rygghäckar av tuja och i kvarter 12 finns en rad med häck av oxbär. I kvarter 12 finns också en rad liggande vårdar i gräsmatta, medan övriga områden domineras av stående vårdar. En del gravplatser omgärdas av låga häckar av buxbom, måbär eller tuja. Några få gravplatser är dekorerade med formklippta tujor. Även annan vegetation förekommer, dock i liten omfattning, exempelvis sockertoppsgranar. Även en del tidigare grusade gravplatser som såtts in med gräs har behållit sin stenram.

Kvarter 9 mot norr. Den monumentala gravplatsen över hemmansägaren Johan Erik Jonsson, Gebo d 1895, med familj. (KI Vimmerby kyrkog 135)

Kvarter 10 mot nordväst med nya kapellet. Raden närmast gången till kapellet kantas av högresta vårdar på stora gravplatser. Inne i kvarteret finns mindre vårdar och platser. (KI Vimmerby kyrkog 146)

Kvarter 11 mot söder. Här finns både rader av grusade gravplatser och sådana i gräs. Vårdarna är mestadels låga och bär klassicerande drag. Närmast i bild syns några gravstenar från 1950-talet. (KI Vimmerby kyrkog 162)

Kvarter 12 med många grusade gravplatser som är tätt placerade. Grå granit dominerar som material. Klassicerande motiv är vanligt. Här syns vårdarna över en hemmansägare och en lägenhetsägare. (KI Vimmerby kyrkog 180)

Gravvårdstyper

I kvarteret finns blandade gravvårdstyper från 1890-talet och framåt, med stor andel från 1900-talets mitt och framåt. De allra flesta vårdarna är av grå, svart eller röd granit. I kvarter 9 finns ett träkors och två gjutjärnskors. Merparten av grusgravarna omgärdas av enkla

stenramar men det finns också sådana som är extra arbetade, med kraftiga socklar och kulor, eller i form av pollare och kättingar. Ytterligare någon omgärdas av smidesstaket.

Stora och höga gravvårdar finns framförallt längs gångarna i hela området medan kvarterens inre ytor överlag har en lägre profil, med bara enstaka höga vårdar. Det är också längs gångarna som de äldsta vårdarna finns. Olika former förekommer såsom höga gravvårdar av svart, polerad granit med vinkelställt krön, vårdar med asymmetrisk eller rundad topp och grovhuggen yta eller kors av sten. Majoriteten av vårdarna i området är dock lägre och bär tydligt klassicerande drag. Det är en typ av vårdar som varit vanliga från 1930-talet och framåt. Vissa från samma tid är mycket breda, ett resultat av regler som reglerade vårdarnas högsta höjd. Andra är bara enkelt rektangulära. En del vårdar är också liggande och rektangulära. Någon natursten finns också. I kvarter 10 finns ett område med enstaka riktigt små gravvårdar från 1920-30-talet. Till utseende är de typiska för linjegravsområden från tiden. I samma område finns dock större familjegravar från samma tid vilket tyder på att det inte är frågan om linjegravar här.

Störst andel påkostade och äldre gravvårdar finns i kvarter 9 och 10 och i delar av kvarter 12. Två av de mer monumentala gravplatserna finns längs gången mot kapellet i kvarter 9. Den ena omgärdas av ett kraftfullt staket av sten och gravvården är hög, polerad och av svart granit. Platsen tillhör familjen Jonsson, med hemmansägaren Johan Erik Jonsson från Gebo som överhuvud. Äldsta dateringen på vården är 1895. Den andra platsen, som ligger precis vid kyrkogårdsingången som finns vid kvarter 9, omgärdas av ett vackert smidesstaket. På den grusade platsen finns en huvudsten, en hög vård av svart blankpolerad granit, över Godsägaren N E L Enell, Winkeltomta d 1912. På platsen finns även ett äldre träkors med svårläst datering samt en liggande gravsten över auditören Lindskog från 1960. I kvarter 11 finns den enkla gravplats där Astrid Lindgren vilar. På samma plats är också föräldrarna Samuel och Hanna Ericsson begravda. Astrid Lindgren avled år 2002. Hennes grav markeras av en natursten.

På många gravvårdar i området, framförallt med placering längs gångarna, anges den avlidnes yrkestitel. Hemmansägare och lantbrukare är här relativt vanliga titlar. Exempel på andra som förekommer är godsägaren, kronolänsman, kyrkoherde, skräddaremästare, rusthållare, sjuksköterskelev, komminister och nämndeman. Gårds-/by- eller ortnamn anges på relativt många vårdar.

Kulturhistorisk bedömning

Området med kvarteren 9, 10, 11 och 12 tillhör en yta som anlades i slutet av 1800-talet och successivt togs i bruk från 1890-talet och framåt. På 1920-30-talet hade sannolikt större delen av området tagits i bruk. Då fanns fler träd längs huvudgången i nord-sydlig riktning samt sannolikt formklippta höga tujor längs flera av gångarna. Stora, omgärdade grusgravar med ofta påkostade vårdar lades längs med gångsystemet. Det nya kapellets uppbyggnad på 1950-talet bidrog också till att vidmakthålla områdets status som plats för familjegravar för många av socknens välbärgade familjer. Inne i de olika kvarteren varierade sannolikt karaktären då som nu. Enstaka äldre vårdar som står i kvarterens inre vittnar om att även där funnits påkostade gravvårdar och stora gravplatser. Men, som strukturen i kvarter 10 visar, har där också funnits enkla ensamgravar markerade av små gravvårdar. Eftersom området använts kontinuerligt finns idag en stor blandning av vårdar framförallt i kvarterens inre, med stor andel gravstenar från 1900-talets mitt och framåt. När de olika rygghäckarna har planterats är inte känt. Områdena har dock sannolikt från början varit helt grusbelagda och gräs sått in från 1900-talets mitt och framåt.

För att områdets karaktär ska bevaras är det viktigt att långsiktigt bibehålla strukturen med de äldre, varierade vårdarna och olika stora gravplatser längs med gångsystemet. Så många som möjligt av de äldre gravvårdarna bör långsiktigt bevaras på plats. De är en viktig länk till kyrkogårdens äldre historia. Grusade områden bör även fortsättningsvis vara grusbelagda och omgärdningar i form av häckar, staket, pollare och kättingar samt stenramar bör bibehållas. I många av gravvårdarna finns lokal- och personhistoriska värden att tillvarata, viktiga för Vimmerby stad och socken. Några av vårdarna har också hantverksmässiga värden. Gjutjärnskorsen och järnstaket bör föras in på församlingens inventarieförteckning. De stora lönnarna i området är viktiga för upplevelsen av kyrkogården då de ramar in och bidrar till att mjuka upp uttrycket.

Kvarter 13

Allmän karaktär

Kvarter 13 utgörs av en nästan trapetsoid yta i den sydvästra delen av det område som lades till kyrkogården på 1920-talet. Kvarterets yta är gräsbesädd och gravvårdarna står tätt och ryggeställda i jordremсор som tagits upp i gräsmattan. Gravvårdarna är relativt små och jämnstora och åldersmässigt från 1930-talet och framåt. Området har brukats som linjegravsområde. I den norra delen av kvarteret längs gången mot kvarter 16 står några vitoxlar. Kring kvarteret finns i söder den allé av lönnar som leder till ekonomibyggnaden och i öster den allé av lönnar som markerar huvudstråket i kyrkogårdens nordliga, nästan trekantiga del. I väster går kvarterets rader nästan ända fram till ekonomibyggnaden.

Kvarter 13 mot sydväst med rad på rad av ryggvända linjegravvårdar i jordremсор i gräsmattan. Träden i bakgrunden är allén av lindar som leder fram till ekonomibyggnaden. Det nya kapellet syns också i bild. (KI Vimmerby kyrkog 184)

Ett parti av "linjen" från 1943. Den vänstra vården i bild har bara inskriptionen Elna 1914-1943, en informationsknapphet som är vanlig i linjegravsområden. Den högra vården i svart, polerad granit har ett mer traditionellt formspråk och skulle kunna ha varit från 1920-talet likaväl som från 1943. På denna vård finns också mer information; Adelina Andersson, Wassemåla 30/7 1873 – 17/6 1943 Joh 3:16 (KI Vimmerby kyrkog 191)

Gravvårdstyper

Gravstenarna i området är relativt jämstora och ger området ett enhetligt uttryck. Materialet är mestadels grå och svart granit, men även röd förekommer. En vård finns också av vit marmor och en av smide. Linjegravssystemet tar sin början 1938 och kan sedan årsvis följas fram till 1970-talet. Den stora majoriteten är stående vårdar - rektangulära med rundat, tresidigt eller

rakt avslutat krön. Vårdarna är mestadels enkelt dekorerade med ett kors, en blomster- eller bladslinga, en sol eller en stjärna. En del vårdar är också placerade liggande.

Informationen som ges på gravvårdarna kan ibland vara knapp. Ibland finns bara ett förnamn angivet. Ofta gäller det då barngravar som det finns många av i kvarteret. Oftast finns dock information om den dödes namn samt födelse- och dödsår. Ibland anges också gårds- eller bynamn och någon gång också en yrkestitel.

Kulturhistorisk bedömning

Linjegravar var en vanlig gravform på våra kyrkogårdar fram till 1950-talet. Här kunde människor som inte hade råd att köpa en gravplats få en plats gratis eller till en mycket ringa kostnad. De avlidna begravdes på "linjen" allteftersom, vilket skapat strukturen där årtalen följer på varandra. På Vimmerby kyrkogård verkar företeelsen haft en lång kontinuitet. I kvarter 13 kan man följa strukturen från 1938 och fram till 1970-talet. Samtidigt har man brukat en annan linje i kvarter 4. Den enhetliga och enkla karaktären är något att värna om i framtiden då linjegravssystemen inte längre finns på våra kyrkogårdar.

Kvarter 14, 15, 16, 17, 18, 19

Allmän karaktär

Kvarteren 14-19 ligger i kyrkogårdens allra nordligaste del, i den del som nästan är trekantig till sin form. Området togs i bruk på 1960-talet. I kvarteren är gravvårdarna placerade i gräsmatta i strikta rader, med eller utan rygghäckar. Gravvårdarna är i nästan hela området mycket enhetliga både i storlek och utförande. I kvarter 19 och i norra kanterna av kvarteren 16 och 17 (kallat kvarter 6U) finns urngravsområden med mer fritt placerade vårdar mellan höga ädelgranar och annan blandad vegetation. Dominerande i området är den vältuktade allé av lönnar som finns längs områdets huvudgång och som i lövat tillstånd nästan blir som en tunnel för besökarna att passera genom. Området omges av ädelgranar mot norr och nordöst och ädelgran med inslag av lönn mot väster. Inne i kvarteren finns häckar av bl a oxbär och spirea. Minneslunden ligger i områdets nordöstra del. Kvarteren skiljs från varandra av gångsystemet. På många av gravplatserna där rygghäckar saknas finns annan vegetation såsom formklippta tujor, sockertoppsgran eller ölandstok.

Strikt ordnade rader av vårdar i gräsmatta. Notera den omgivande trädkransen. (KI Vimmerby kyrkog 205)

Rektangulära vårdar av grå granit dominerar och ger större delen av området ett enhetligt uttryck. Här vårdar från 1970-talet. (KI Vimmerby kyrkog 206)

Gravvårdstyper

Gravvårdarna är i merparten av kvarteren mycket lika varandra i utförande och storlek. Dominerar gör rektangulära vårdar av ljus granit med enkel dekor i form av blommor, kors, stjärnor och träd. Nästan alla är placerade stående. Merparten av vårdarna är från 1964-79, men även senare inslag finns. I urngravsområdet är vårdarna mer varierande i utförande med många inslag av naturstenar och olika fria formgivningar. Här är också många stenar placerade liggande.

På ett mycket litet antal vårdar i området anges den avlidnes yrkestitel. Några få exempel är tygförvaltaren och ämnesläraren. Ort- eller bynamn anges dock på något fler vårdar.

Urngravsområdet i norr som starkt kontrasterar mot det i övrigt så strikt uttrycket. Här har man medvetet placerat gravarna i oregelbundna och mjuka mönster- ett uttryck för det sena 1900-talets individualisering. (KI Vimmerby kyrkog 229)

Kultuhistorisk bedömning

Området hör till den yta som lades till kyrkogården redan på 1920-talet. Den kom dock inte att tas i bruk förrän på 1960-talet. Då anlades området efter tidens strikta anläggningssystem med raka rader av vårdar i gräsmatta. Gravvårdarna med dess formaliserade utseende kan också ses som ett uttryck för samhällsandan och synen på individen vid tiden. Här var det ingen som skulle förhäva sig och begravningsplatsen skulle ha en lugn och enhetlig prägel. Som uppmjukande inslag finns dock mycket vegetation som både ramar in området och delar upp det i olika delar. Minneslunden och urngravsområdet blir konkreta utslag av en ändrad syn på gravskick och traditioner kring begravningen som kommer under 1900-talets senare del. Den friare och mer personliga stilen i urngravsområdet utgör en tydlig kontrast till det övriga området. Karaktären i området är starkt beroende av vegetationen, framförallt av träden som ingår i trädkrans och allé.

Kvarter 21 och 22

Allmän karaktär

Kvarteren tillhör den stora utvidgning mot väster som utfördes vid slutet av 1970-talet och togs i bruk på 80-talet. Kvarteren 21 och 22 är de enda som ännu tagits i bruk av åtminstone 8 kvarter som planeras. Hela det nya området av kyrkogården har dock redan planterats med häckar och träd av olika slag. Kvarter 21 och 22 utgörs av i gräsmatta stående rader av ryggställda vårdar eller vårdar mot rygghäckar.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna är relativt jämnstora och enhetliga till sin karaktär med grå granit som dominerade material. Några få avvikande vårdar utgör undantag. Till dessa hör ett par av marmor och ett konstnärligt utfört gjutjärnskors, fäst i en natursten. På en del vårdar anges ort- eller bynamn och på någon även den avlidnes yrkestitel. Åldersmässigt är de från omkring år 1983 och framåt.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteren har en tidstypiskt anläggningsstil för det sena 1900-talet med blandad vegetation och enkla rader av vårdar. Vårdarna är här mindre variationsrika än i urngravsområdet i kyrkogårdens norra del, vilket kan förklaras av att det här rör sig om de traditionella kistgravarna.

Ett parti av den nyaste delen av kyrkogården. (KI Vimmerby kyrkog 219)

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅDEN I DESS HELHET

Vimmerby kyrkogård ligger omgiven av höga träd på en höjdsträckning i den västra delen av stadens centrum. Huvudentréerna nås från den allékantade Kyrkogårdsbacken. Hit till utkanten av staden förlades kyrkogården 1821 som ett resultat av trångboddhet kring kyrkan och av tidens krav på placering av kyrkogårdar utanför stadskärnan. Utvidgningar av kyrkogården har sedan utförts på 1880-talet, på 1920-talet och senaste på 1970-90-talen. Kyrkogården med sina båda kapell, trädkrans och arbetade entrépartier bildar tillsammans en värdefull kulturmiljö som besöks av många människor. På sommaren stannar ett stort antal turister till för att besöka Astrid Lindgrens gravplats. Kyrkogården har även en dragningskraft för många som är intresserade av historia i allmänhet och Vimmerbys historia i synnerhet. Den välskötta och bitvis ålderdomliga kyrkogården kan berätta mycket om Vimmerby stads utveckling. Kyrkogårdsförvaltningens påbörjade K-märkning av gravplatser är också ett lovvärt initiativ som bidrar till detta.

På Vimmerby kyrkogård har sockenborna begravts sedan 1800-talet. En vandring över kyrkogården berättar om skiftande synsätt när det gäller begravningstraditioner, synen på döden och på sorgarbete i stort. Enstaka gravvårdar och grupper av vårdar vittnar om skiftande ideal och många gånger om hantverksskicklighet. De rymmer information som handlar om person- och/eller lokalhistoria i form av personnamn, ort-/by-/gårdnamn och yrkestitlar. Yrkestitlarna berättar om verksamheter och utkomstmöjligheter som funnits i trakten. På Vimmerby kyrkogård finns exempelvis många titlar som hör samman med småstadens alla funktioner såsom stationsinspektör, läroverksadjunkt, järnhandlare, stadsfiskal, rådman, köpman, kontraktsprost och stadssjuksköterska. Men här finns också titlar som har en ålderdomlig och agrar klang såsom godsägare, rusthållare, hemmansägare och jägmästare. Här kommer socknens dubbla karaktär fram med både staden och landsbygden.

De äldsta delarna av kyrkogården med kvarter 1-12 har mycket av stadskaraktär med sin tidstypiska anläggningsstil. Här har de klassicistiska principerna varit vägledande med rektangulära kvarter, raka, trädkantade gångar och grusade begravningsytor. Än idag finns mycket av den ursprungliga karaktären bevarad med påkostade och ofta höga gravvårdar längs gångsystemet och mindre vårdar i kvarterens inre. Några kvarter, speciellt nr 5-8, har många monumentala gravplatser som väl illustrerar 1800-talets anläggningsstil när det gäller familjegravar för samhällets övre skikt. Här finns ett stort antal kulturhistoriskt intressanta gravvårdar. Med åren har tyvärr en del träd och formklippta tujor tagits ned längs huvudgången och sidogångarna vilket framhäver de asfalterade ytorna och gör det svårt att orientera sig. Denna del av kyrkogården skulle få ytterligare högre upplevelsevärde om träd åter planterades så som ursprungligen var syftet. Även området för kvarteren 14-16 som anlades från 1960-talet och framåt är starkt beroende av sin varierade vegetation som både ramar in och skapar orienteringspunkter. Området är tidstypiskt i sin anläggningsstil med de likriktade vårdarna och enkla raderna i gräsmatta. Som kontrast finns urngravområdet med sin fria utformning tillkommet under 1900-talets sista decennier.

På den äldsta delen av kyrkogården finns några få vårdar från 1800-talets mitt eller tidigare, som alla bör föras in på församlingens inventarieförteckningen. Även vårdarna av gjutjärn liksom staket av smide eller gjutjärn bör föras in på inventarieförteckningen. Kyrkogårdens speciella karaktär är beroende av att grusbelagda områden även fortsättningsvis är belagda med grus. Även omgärdningar kring gravplatser bör bevaras. I några av kyrkogårdens områden finns sk linjegravar bevarade som visar på en gravform som tidigare var mycket

vanlig på våra kyrkogårdar. I skillnaderna mellan de köpta och allmänna gravarna finns ett socialhistoriskt värde då det visar på sociala skillnader i samhället.

På kyrkogården finns många äldre träd, både som trädkrans kring kyrkogården och som alléer och trädtrader längs med gångar. Träden har en miljöskapande verkan och är viktiga för upplevelsen av kyrkogården. En trädvårdsplan är här av stor betydelse.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla olika tider.

Sammanfattningsvis:

- Delar av kyrkogården har tidstypiska karaktärsdrag som förknippas med en stadskyrkogård anlagd på 1800-talet.
- Ett kulturhistoriskt värde finns i kyrkogårdens struktur som sådan med de olika tidsskikten, som speglar olika skeden i kyrkogårdens utveckling.
- På den äldsta delen av kyrkogården finns ett stort antal gamla och ovanliga gravvårdar som har höga kulturhistoriska värden och som tillsammans skapar den ålderdomliga karaktären.

Se vidare i de kulturhistoriska bedömningarna gjorda för varje område.

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvarisk topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Kalmar läns museums topografiska arkiv

Norén F E, Från forna tiders Vimmerby och Sevede Historiska anteckningar och kulturbilder, Vimmerby 1936

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992

Hammaskiöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm 2001

Hammarskjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling-Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län. Etapp 1, Översikt. Kalmar 1985

Rahmqvist, Sigurd (red), Det medeltida Sverige, Bd 4, Småland 4, Stockholm 1999

Ullén, Marian, Medeltida träkyrkor, 1 Småland samt Ydre och Kinda härader i Östergötland. Stockholm 1983

Muntliga uppgifter:

Urban Eriksson, förman på kyrkogården, Vimmerby kyrkliga samfällighet

Åke Harrysson, Vimmerby kyrkliga samfällighet